Тыднёвік Магілёўскі

№ 5 (36)

20.03.98

25 сакавіка 1918 года Рада Беларускай Народнай Рэспублікі, выбраная 1-ым Усебеларускім Зьездам (Кангрэсам), на падставе дзяржаўнага Акта ад 9 сакавіка гэтага ж года (Другой Устаўнай Граматы да народаў Беларусі) абвесціла Беларускую Народную Рэспубліку НЕЗАЛЕЖНАЙ ВОЛЬНАЙ ДЗЯРЖАВАЙ.

Гэта было здзейснена па ўсіх нормах міжнароднага права. Гэта было дэклaравана законным органам беларускай улады. Гэта было шырока падтрымана народам краіны.

Гістарычныя падзеі таго найскладанейшага для Эўропы часу не дазволілі аднак Беларусі спраўдзіць сваю шматвяковую мару. Цэлы збег цяжкіх знешніх і ўнутраных акалічнасцяў перашкодзіў святой справе...

Але нават у гэтых умовах менш чым за год існавання БНР зрабіла неверагодна шмат для Адраджэння народнага духа і культуры, для міжнароднага аўтарытэту і вядомасці маладой краіны, якая абвесціла і праводзіла ў жыццё дэмакратычныя свабоды і высакародныя сацыяльныя мэты. Чым далей ад таго часу, тым болей гэта відавочна.

25 сакавіка – Дзень Волі Беларусаў.

Сёння яго не прызнае толькі наша "новая" улада. Прэзыдэнцкая ідэялагічная каманда распачала шырокую прапагандысцкую кампанію супраць 80-годдзя БНР. Ёй усё не падабаецца: і факт абвяшчэння БНР, і юбілейная дата, і намер патрыётаў яе адзначыць, а найбольш, вядома – мэты і ідэі БНР, якія застаюцца для новай Беларусі пaранейшаму актуальнымі. Іх немагчыма абвергнуць, да іх немагчыма не вярнуцца, іх немагчыма ня здзейсніць.

Гэта палохае ўладу. Гэта натхняе патрыётаў.

СА СВЯТАМ, СЯБРЫ!

Мы выйдзем шчыльнымі радамі

Макар КРАЎЦОЎ

Мы выйдзем шчыльнымі радамі
На вольны, родны наш прастор.
Хай воля вечна будзе з намі,
А гвалту мы дамо адпор,
дамо адпор.

Няхай жыве магутны, сьмелы
Наш беларускі вольны дух,
вольны дух.
Штандар наш бел-чырвона-белы
Пакрой сабой народны рух.

На бой за шчасьце і за волю
Народу слаўнага свайго,
Браты, цярпелі мы даволі,
На бой усе да аднаго,
да аднаго.

Імя і сілу беларуса
Няхай пачуе й бачыць той,
бачыць той,
Хто сьмее нам нясьці прымусы
І першы выкліча на бой!

Браты, да шчасьця мы падходзім,
Хай гром грыміць яшчэ мацней.
У крывавых муках мы народзім
Жыцьцё Рэспублікі сваей,
Жыцьцё Рэспублікі сваей.

Паэт Макар Краўцоў (М.Касцевіч) – удзельнік І-га Ўсебеларускага кангрэсу (снежань 1917 года). Надрукаваны верш – гімн незалежнай Беларускай Народнай Рэспублікі (на музыку Тэраўскага), які й сёння зьяўляецца беларускім дзяржаўным гімнам у колах нашае эміграцыі.

І ў Магілёве ёсць свае адчайныя Міроны

Напрыканцы мінулага тыдня некаторыя будынкі ў цэнтры Магілёва былі ўпрыгожаныя надпісамі, для "ликвидации" якіх гаспадарчым службам гораду спатрэбілася напружана працаваць некалькі гадзінаў. Улада праявіла аператыўную нецярпімасць да насценнага роспісу не з-за асаблівых клопатаў пра гарадскую эстэтыку: што толькі іншым часам не прачытаеш на нашых парканах, дамах і ў пад'ездах ... Міма чаго ўсе мы, не выключаючы гарадское начальства і камунальнікаў, звыкла праходзім далей!

Гэтыя ж надпісы зусім не мелі звычайнага для гэтага "жанру" бессэнсоўнага абразлівага характару і мацюговага стылю. Іх грамадская небяспека, на думку ўлады, палягала зусім у іншым – у палітычным характары. Яны поўнасцю разыходзяцца з тым, што дэкляруецца і прапагандуецца рэжымам. Таму людзі могуць іх прачытаць толькі да таго моманту, пакуль заўхозы не запэцкаюць іх свежай фарбай. Няма антырэжымных лёзунгаў – няма й супраціву ў грамадстве, – гэта ўпэўненасць сённяшняй улады.

Мы ж ведаем іншае. Увесь дзень 13 сакавіка званілі чытачы ў рэдакцыю, каб паведаміць пра факт зьяўлення на будынках судоў, абласнога тэлебачання, ля прыпынкаў транспарту на вакзале, 8-м цагляным заводзе, у мікрараёнах Юбілейным і Задняпроўі, на КШТ і іншых людных месцах гэтых самых надпісаў, якія выклікалі нервовасць ўлады і цікавасць у магілёўцаў. Тыя, хто тэлефанаваў, у пераважнай большасці выказвалі сваю падтрымку зместу і пафасу надпісаў, адзначалі немалую мужнасць і адчайную рызыкоўнасць аўтараў небяспечнай вылазкі. Сапраўды, гэтыя захапляючыя адзнакі іх учынку й нам не здаліся перабольшаннем на фоне нядаўняга суда над Лабковічам і Шыдлоўскім, і працяглага ўтрымання за кратамі Кабанчука. Праявіць і засведчыць сваю салідарнасць з маладымі патрыётамі, маральна падтрымаць іх у цяжкі час прыцясненняў і пакутаў – такую мэту, відаць, і ставілі перад сабой магілёўскія "міроны". Яна, па ўсяму, была дасягнута.

Найбольш было заўважана заклікаў наступнага зместу: СВАБОДУ ПАЛІТВЯЗНЯМ! СВАБОДУ ШЫДЛОЎСКАМУ І КАБАНЧУКУ!

Сярод іншых надпісаў нашыя чытачы адзначалі такія:

МОЛАДЗЬ ЗА БЕЛАРУСЬ! БПСМ – ХАЛУІ ПРЭЗЫДЭНТА! ЛУКАШЭНКУ – У АДСТАЎКУ!

Былі і больш, так бы мовіць, шчырыя надпісы, аднак у газэце мы не станем іх паўтараць. Хаця не ўстрымаемся ад прызнання, што менавіта нашага эстэтычнага пачування гэтыя прамыя словы не засмуцілі...

Аддзел навінаў ТМ

Вясна БНР яшчэ прыйдзе!

ЗАЯВА

Прэзідыюму Рады Беларускай Народнай Рэспублікі аб "грамадзянстве" БНР

Рада БНР як носьбіт незалежнасьці Беларусі, угрунтаванай на ўстаўных граматах Рады БНР і акце 25 сакавіка 1918 году, вітае ўсіх прыхільнікаў гэтай ідэі. Людзі, што працуюць на карысьць ужыцьцяўленьня ідэі беларускай дэмакратычнай дзяржаўнасьці, маюць аснову ўважаць сябе за грамадзянаў БНР. Такое сымбалічнае грамадзянства набывае маральнае і палітычнае значэньне, бо супрацьдзеіць нацыянальнай здрадзе, якую праводзіць рэжым дыктатара Лукагшэнкі, і спрыяе ўмацоўваньню і пашырэньню руху за ўсталяваньне дэмакратыі ў Беларусі і адраджэньне беларускай культуры ды ўмацаваньне свабоды разьвіцьця культуры нацыянальных меншыняў на Беларусі.

Нью-Ёрк, 13 сакавіка 1998 г.

Алесь АСІПЦОЎ, старшыня згуртаваньня моладзі "Патрыёты Бацькаўшчыны. Рух у Эўропу"

"Народзе Беларускі і ўсе народы Беларускае зямлі!

Слухай голасу тваіх прадстаўнікоў, што працуюць тваім імянем і дзеля твайго шчасьця..." Колькі разоў я ўчытваўся ў гэтыя словы, каб зразумець, што рухала тых людзей, якія спрабавалі адрадзіць тое, што, здавалася, было згублена назаўжды. Разам з гэтым я адчуваў, што падзеі васьмідзесяцігадовае даўніны сталіся лягічным працягам нашага культурнага адраджэньня. Я ўчытваўся, каб адчуць энэргетыку тых падзеяў, якія шмат у чым лучныя з падзеямі нашага часу. "... **Аж зразумелі ўрэшце лепшыя сыны Беларусі, што прычына ўсіх няшчасьцяў – гэта палітычны заняпад народу Беларускага, яго няволя ды пакора, і прагалосілі яны на ўсю Беларусь, што павінен устаць Беларускі народ, скінуць путы няволі, ды з парабка гаспадаром зрабіцца на сваёй зямлі..."** Як дарэчы гучаць гэтыя словы й сёньня. Кожны беларус мроіць сваёй Беларусьсю, у кожнага яна свая. Але ж існуе тое, што аб'ядноўвае гэтыя мроі – прага да незалежнасьці ды вольнасьці, бо здольнасьць нацыі да адраджэньня пасьля заняпаду вызначае перадусім сталасьць гэтае нацыі.

Я прапаную вам перанесьціся на 80 год назад. 18 лютага 1918 году, пасьля правалу мірных перамоваў у Берасьці, Нямеччына пачала наступ на ўсход. 20 лютага Выканаўчы камітэт Рады Ўсебеларускага кангрэсу, імкнучыся мірным шляхам захаваць беларускі народ ад нямецкіх мілітарыстых, выдаў Першую Ўстаўную грамату да жыхароў Беларусі ды стварыў першы беларускі ўрад – Народны Сакратарыят, які ачоліў Язэп Варонка. 9 сакавіка Выканаўчы камітэт Рады сваёй Другой Устаўной граматай абвесьціў Беларусь Народнай Рэспублікай. І ўрэшце 25 сакавіка 1918 году Трэцьцяй Устаўной граматай БНР абвяшчалася незалежнай і вольнай дзяржавай. БНР заявіла аб адзьдзяленьні ад Расеі. Усе гэтыя падзеі адбываліся ва ўмовах нямецкай акупацыі. Зважаючы на тую акалічнасьць, што згодна Берасьцейскай мірнай дамовы, заключанай паміж Нямеччынай ды РСФСР, па якой першая абавязалася не прызнаваць новых дзяржаўных утварэньняў на тэрыторыі былой Расейскай імпэрыі, ні сама Нямеччына, ні Вялікая Брытанія, ні Францыя, ні ЗША не прызналі БНР. Дзеля праўды трэба адзначыць, што дэ юрэ або дэ-факта ў 1919-20 г.г. БНР усё ж прызналі Эстонія, Латвія, Летува, Чэхаславаччына, Балгарыя, Турцыя, Грузыя, Арменія, Фінляндыя, Украіна, Польшча ды ... Нямеччына.

Гэтак было. Натуральна, былі й памылкі, бракавала згоды, рашучасьці ў пэўных момантах. Але ж. Падзеі 1918 году засьведчылі імкненьне Беларускага народу да незалежнасьці ды самастойнасьці. Яны сталі штуршком да росту самасьвядомасьці нацыі. Дзякуючы Чыну 25 сакавіка кіраўніцтва савецкай Расеі не ў стане было ігнараваць нацыянальнае пытаньне на Беларусі.

Пасьля 200-гадовага панаваньня чужынцаў першая спроба адраджэньня беларускае дзяржаўнасьці аказалася няўдалай. Аднак, праіснаваўшы ўсяго каля дзевяці месяцаў, Беларуская Народная Рэспубліка тым ня менш мела вялікае гістарычнае значэньне. Яе абвяшчэньне шмат у чым вызначыла далейшы лёс Беларусі. Адгалоскі тых далёкіх падзеяў сёньня натхняюць беларускіх патрыётаў да змаганьня за свабоду нашае Бацькаўшчыны.

" ... **Чувайце грамадзяне Беларускай Народнай Рэспублікі! Надыходзе гадзіна апошняга суду над народамі. Няхай жа не пагасьне ў сэрцах вашых жывы агонь замілаваньня да волі ды агульна грамадзянскага шчасьця".**

Ад рэдакцыі. Цытаваны аўтарам тэкст – "Грамата Рады Беларускай Народнай Рэспублікі" ад 28.11.1918 г.

Эмігрую ў БНР

БНР – нязбыўная мара беларусаў XX стагоддзя. 80 гадоў знішчаюць гэтую мару, знішчалі і бальшавікі з энтузіязмам, годным да лепшага прымянення, знішчалі і ляхі, то ўжо больш "па інэрцыі", знішчаюць і свае манкурты, што расселіся сёння па дзяржаўных крэслах. А яна жыве, выціснутая за межы роднага Дома, жыве, утрыманая воляй і верай людзей, што, знаходзячыся далёка ад роднай зямліцы, адчуваюць сувязь з ёй большую, чым тыя, хто застаўся Тут. Людзі паміраюць, адыходзяць у нябыт, але нараджаюцца іншыя. Мара перадаецца ім, маладым і дужым, і яны нясуць яе, высока ўзняўшы, да лепшых часоў, бо вераць: БНР вернецца на родную зямлю.

І сёння ўжо ўсё больш людзей, усё больш беларусаў сталі адчуваць: БНР - не мара, БНР - рэальнасць. Гэтая рэальнасць толькі ўзмацнілася, калі было аб'яўлена, што Рада БНР рыхтуе выдачу пашпартоў аб грамадзянстве БНР.

Калі ў цябе нарадзілася думка, выпрабуй яе высмейваннем, – казаў Канфуцый. Думку аб грамадзянстве БНР не высмяяў хіба толькі гультай. Паёрнічалі над ёй прэзыдэнцкія служкі, рагатнула газэта "ИМЯ", скрывіўся хто-ніхто з "апазыцыі". Але думка не перастала быць прывабнай. Для мяне прынамсі.

Пашпарт грамадзяніна БНР - сімвал больш значны, чым, напрыклад, Хартыя-97. Больш значны хаця б таму, што ён канкрэтны і дакладны. За ім – усё, чаго не хапае Беларусі для нармальнага існавання як сувярэннай дзяржавы, для годнай жыццядзейнасці яе народа. Каб зразумець гэта, дастаткова глянуць у акты ад 9 і 25 сакавіка 1918 года, выдадзеныя Радай БНР. Да гэтага ёсць сэнс імкнуцца. Гэта ёсць сэнс адстойваць. За гэта ёсць сэнс змагацца і нават гінуць. І імкнуцца, і адстойваюць, і змагаюцца, і гінуць. Ужо 80 год. Але не цураюцца. Бо мэта таго вартая.

Чаго мне не хапае ў сучасных "лідэраў нацыі" ці лідэраў шматлікіх партый. Або таго ж "Национального исполнительного комитета". Перш-наперш і больш за ўсё – беларускай ідэі. Прачытайце "Основные задачи НИК" ("Народная воля" за 19 лютага) і вы адчуеце, што аўтары тых радкоў нават неяк саромяцца закранаць нацыянальныя пытанні. Яны не беларускую дзяржаву збіраюцца будаваць, а нейкую дзяржаву "увогуле". Яны стварылі схему дзяржавы, якую можна надзець на Мадагаскар ці Бурундзі, Туву або Македонію... Але вось цяпер ім трапіла пад руку Беларусь і яны рупліва бяруцца нацягваць гэтую, як ім падаецца, "универсальную" схему на змарнелае цела нашай роднай краіны, грэбаючы такой "дробяззю", як яе мовай. Мне становіцца не па сабе, калі я думаю, што гэта ў іх можа атрымацца. І я мушу пагадзіцца з Зянонам Пазьняком: навошта мяняць аднаго маскоўскага халуя на другога!

Асобна хацеў бы выказацца на тэму эміграцыі З. Пазьняка. Пераважная большасць нашага насельніцтва асуджае гэтае "бегства". Асуджае ад нянавісці. Як жа, яму была ўгатаваная на радзіме роля беларускага Ісуса Хрыста – кінулі б за краты, забілі б ці яшчэ як "распялі". І тады стаў бы ён народным героем, нацыянальным сімвалам-ахвярай... А ён такой "пачэснай" ролі не захацеў.

І добра зрабіў, на мой погляд. Бо хопіць народу, як і ўсяму хрысціянскаму чалавецтву, аднаго Хрыста. Каго тая ахвяра не навучыла, не навучыць і другая, і дзесятая. Большасць насельніцтва і па сёння не навучылася ставіцца з павагай і пашанай да людзей, якія нясуць праўду, што бывае горкай і балючай. Успомнім: Хрыста распяў не Понцій Пілат. Хрыста распяў народ. І гэткі ж "народ", як бы ён не зваўся, ізноў гатовы распінаць далей тых, хто нясе праўду, боль, ачышчэнне. "Не ведалі б пра Чарнобыль, і жылі б спакойна... Якая нам розніца, хто там пахаваны ў Курапатах, нікога ж не вернеш... Мы столькі гадоў пражылі разам з Расеяй і з Леніным, навошта зараз чапаць святое..."

Колькі разоў даводзілася гэта чуць у розных варыянтах! Вось гэтага Пазьняку і не даруюць многія: патрыятызму і шчырасці, сумлення і праматы. Сёння ён ізноў не ласціцца да "палітыкі", а змагаецца за родную краіну, кіруючы Народным Фронтам, робячы цяжкую працу за мяжой (дзе не так шмат у беларусаў сяброў, як іншым часам гэта падаецца адсюль. На жаль, там нярэдка слухаюць толькі Расею). Сёння ён распавядае свету і нам праўду пра БНР. Яны вернуцца разам на родную зямлю. Ці не вернуцца ніколі.

Я веру ў першае. Таму выбіраю БНР. Я хачу жыць на сваёй зямлі. У сваёй краіне – Беларускай Народнай Рэспубліцы.

Міхась БУЛАВАЦКІ, выкладчык, старшыня абласнога Таварыства Беларускай мовы

*Н*аш чытач **Сяржук Аржанцаў** з Клімавічаў даслаў у рэдакцыю падрабязныя звесткі пра беларускіх дзеячоў, якія ўваходзілі ў першы ўрад (Народны Сакратарыят) Беларускай Народнай Рэспублікі. У нас няма магчымасці змясціць гэтую інфармацыю ў газэце, таму назавём толькі іх імёны.

Алесь Бурбіс, консул БНР у Маскве пры ўрадзе РСФСР. Памёр у 1922 г.

Янка Серада, народны сакратар гаспадаркі. У часе Другой сусветнай вайны выпушчаны з савецкага лягеру. Далейшы лёс невядомы.

Язэп Варонка, старшыня ўрада й народны сакатар міжнародных справаў. Памёр у 1952 г. у ЗША.

Васіль Захарка, дзяржаўны скарбнік БНР. Памёр у 1943 г. у Празе.

Аркадзь Смоліч, народны сакратар асветы. Растраляны бальшавікамі ў 1938 г.

Пётра Крэчэўскі, народны сакратар кантролю. Памёр у 1928 г. у Празе.

Кастусь Езавітаў, намеснік старшыні ўрада, народны сакратар ваенных справаў. Памёр у 1946 г. у савецкай турэмнай бальніцы.

Антон Аўсянік, сябра Народнага Сакратарыяту. Пераехаў у БССР з Польшчы. Пасля 1933 г. далейшы лёс невядомы.

Лявон Заяц, загадчык справаў урада (дзяржаўны кантралёр). Памёр у следчай турме НКВД у 1935 г

"Трэба адзначыць, – піша далей сп. Аржанцаў, – што ў першы ўрад БНР уваходзілі й іншыя людзі. Іхні лёс таксама скончыўся трагічна. Памёр на чужыне **Тамаш Грыб**, народны сакратар земляробства. У савецкіх турмах і лягерах былі забітыя **Яфім Бялевіч**, народны сакратар юстыцыі; **Пелагея Бадунова**, народны сакратар апекі... Будзьма памятаць гэтых людзей, сапраўдных патрыётаў, змагароў за незалежнасць Беларусі. Будзьма пераемнікамі іх ідэй і справаў. Жыве незалежная Беларусь!"

Буду рабіць усё, што змагу

Перадусім 25 сакавіка я ўспрымаю як Сьвята. Важкасьць ягонай параўнальная хіба што з Днём вайсковай славы – 8 верасьня.

Беларуская Народная Рэспубліка! Гэта гучыць урачыста й строга. Тры словы, а якая моц!

Шмат напісана пра гісторыю абвяшчэння БНР. Я ж хачу акрэсьліць сваё стаўленьне да гэтай даты. Для мяне ўсьведамленьне значнасьці плёну Ўсебеларускага Кангрэсу прыйшло намнога пазьней таго моманту, калі я далучыўся да справы Адраджэньня. Пачалося ж з спрэчкі, якая тычылася абвяшчэньня БНР, што ледзь не перарасла ў бойку. Ані я, ані мой апанэнт ня мелі дастатковай інфармацыі пра варункі таго пэрыяду гісторыі Бацькаўшчыны.

Сёньня, пасьля ўсяго, што я прачытаў і пачуў, я магу сьцьвярджаць, што нацыянальны рух, нацыянальная ідэя засьведчылі сваю неўміручасьць. Новая хваля Адраджэньня 80-х была лягічным працягам справы БНР. 25 сакавіка стаўся днём, які ўзьняў годнасьць беларускага народа на належную вышыню, паставіў у шэраг эўрапейскіх народаў роўным сярод роўных.

Палітычныя падзеі найноўшага часу не даюць нам падставаў для радасьці, аднак я веру, што ня страцілі мы яшчэ мажлівасьць усьвядоміць сваю адметнасьць, асэнсаваць яе каштоўнасьці. І ... скінуць нарэшце летаргічны сон. Што тычыцца мяне – я буду прыкладаць свае высілкі да спрыяньня гэтаму абуджэньню.

Віншую ўсіх зь Вялікім Сьвятам! Зычу трываньня й трываласьці, а Вясна БНР яшчэ прыйдзе!

Жыве БНР!

Валадар ЦУРПАНАЎ

Тыднёвіку – газэце й сябру

Валадар

Хвілінкі бягуць каб гадзіны
закончылі суткаў хаду.
Штотыдзень, амаль несупынна
робіш ты справу сваю.
Складаны час. Яго наканаваньне
ня зрынуць, не адсунуць нам у
бок.
Ён вымагае паўсядзённага
трываньня
каб не зрабіць да здрады крок.
Слабыя кажуць: "Трэба ж нешта
есьці,
карміць сямью..." і мусяць
слугаваць
брыдоце, што змагла усьсесьціcь
на трон высокі й намі кіраваць.
Ты тут – адзіны – маеш непахісны,
да праўды слова, цьвёрды
падыход:
– Не прагінацца! І ў гэтыс існасьць
твайго падмурку – хай на сотні
год!
Трымайся, Дружа! Заўсёды было
цяжка
каштоўнасьці сьвятыя бараніць.
Жывая Беларусь – вось гэта
важка –
пакуль агонь Свабоды ў нас
гарыць!

Сяброўскае віншаванне

Шаноўны калега Генадзь Суднік!

Шаноўныя спадары, заснавальнікі газэты – асацыяцыя "Кола сяброў" і яе прыхільнікі! Радыя вітаць вас з юбілеем – першай гадавінай газэты "ТЫДНЁВІК МАГІЛЁЎСКІ"!

Яе кароткая гісторыя тым не менш багатая на выпрабаванні. І толькі дзякуючы асабістай мужнасці кожнага з вас, адданасці справе ўсіх – ад рэдактара да аўтара тыднёвіка – газэта сёння жыве. І, вельмі спадзяемся, будзе жыць на карысць справе дэмакратычных пераўтварэнняў.

Праўленне Беларускай асацыяцыі журналістаў віншуе вас з гэтым святам. Агульным для ўсіх сяброў БАЖа, бо робім мы адну справу. І радыя сёння пажадаць вам быць заўсёды такімі ж таленавітымі, адданымі справе.

Няхай у ветразі вашага жыцця заўсёды дзьме спадарожны ветрык удачы!

Праўленне Беларускай асацыяцыі журналістаў
Менск, сакавік 1998

Андрэй КАВАЛЁЎ, кіраўнік гарадзкой філіі Маладога Фронту

"Если делаете пикет, так делайте его хорошо!.." – гэтыя словы ахоўніка грамадзкага парадку з Цэнтральнага РАУСу г. Магілёва лішні раз пераканалі, наколькі патрэбныя нам сёньня прафэсіяналізм, адданасьць працы, жаданьне й вера ў станаўленьні беларускага грамадзтва. І гэта менавіта тое, чым у вялікай ступені валодалі людзі, што 80 год таму зьдзейснілі беспрэцэдэнтную ў сусьветнай гісторыі падзею – абвяшчэньне беларускае дзяржаўнасьці.

Ужо ў далёкім мінулым адбылася падзея, якая павінна быць прыкладам для ўсіх наступных пакаленьняў беларусаў. Прыкладам а невыраемнае любові да Радзімы, працавітасьці й самаахвярнасьці.

Сёньня ўсё часьцей чуюцца галасы і, здаецца, не без рацыянальнага зерня, пра дзіўнае падабенства сытуацыі, стану грамадзтва тады і цяпер. Цяжка не пагадзіцца з тым, што на вялікі жаль, як і дзесяткі год таму, пасьля словаў "беларуская нацыя" даводзіцца ставіць пытальнік. Як і на пачатку XX стагодзьдзя, мы спрачаемся над жахлівымі пытаньнямі: чым ёсьць беларуская мова, ці здатная на самаразьвіцьцё беларуская культура, ці маюць беларусы здольнасьці (а наогул, ці людзі яны?) жыць дзеля сябе?..

Нічога не зьмянілася! Ведама, 80 год чалавецтва не стаяла на месцы. І за саветамі разьвівалася "беларускае" грамадзтва, яго культура, мова, навука, тэхніка... У летаргічным стане знаходзілася беларушчына.

І мне здаецца, менавіта зыходзячы з усяго вышэйсказанага, у гэты дзень мы павінны па-іншаму зірнуць на вытокі сёньняшняга сьвята. Падумаць, пераасэнсаваць і павучыцца... А тады, магчыма, абвесьціць і сваю Беларускую Народную Рэспубліку!

Тым больш, яна ў нас адна...

Аляксандр БУРАКОЎ, старшыня Маладзёжнага хрысціянска-сацыяльнага саюза

25 сакавіка спаўняецца 80 гадоў з таго дарагога кожнаму беларусу дня, калі ў далёкім 1918 годзе ў вельмі цяжкіх абставінах І-й сусветнай вайны была абвешчаная незалежная Беларуская Народная Рэспубліка. Той вызначальны сакавіцкі дзень стаў паваротным у гісторыі Беларусі. Закончыўся чарговы этап нацыянальна-вызваленчага руху ў змаганні за аднаўленне незалежнасці краіны. Пачалася стваральная праца па будаўніцтву новай беларускай дзяржавы. Перад усім светам была засведчаная нязломная воля нашага народу да свабоднага дзяржаўнага жыцця.

Але збег абставінаў склаўся вельмі неспрыяльным чынам для Беларусі. Праз дзевяць месяцаў пасля акту 25 сакавіка Беларусь была акупаваная бальшавікамі. У 1921 годзе Беларусь была падзеленая паміж Расеяй і Польшчай. Наш народ перажыў генацыд, панёс велізарныя духоўныя, людскія й тэтытарыяльныя страты. Але ж гэты дзень – 25 сакавіка – адчыніў народу вольны беларускі шлях.

Ад імя Маладзёжнага хрысціянска-сацыяльнага саюза віншую ўсіх грамадзянаў Беларусі з нагоды слаўнай даты – 80-х угодкаў незалежнай БНР. Зычу ўсім свабоды, дабра і натхнення.

Жыве Вольная Беларусь!

БЛІЗКАЯ ГІСТОРЫЯ

З таго часу – і назаўсёды

80 год таму, 25 сакавіка 1918 года, у Менску было абвешчана аб стварэнні Беларускай Народнай Рэспублікі. Гэты факт з гісторыі нашай Бацькаўшчыны агульнавядомы, але няшмат хто ведае, што ў Магілёве шырока падтрымалі ідэю незалежнасці Беларусі.

Апасля лютаўскай рэвалюцыі 1917 году ў Магілёве ўтварыўся Беларускі гурток. У чацьвёртым нумары (1917 г.) "Весника Могилёвского земства" паведамлялася, што арганізацыйнае паседжанне "кружка могилёвских Белоруссов" адбылося на кватэры прысяжнага паверанага Рэута. Гурток утварылі асобы з мэтай "возродить Белоруссию к самостоятельной свободной жизни". Планавалася ў будучыні стварыць "Союз белоруссов", які выпрацуе правілы будучага ладу Беларусі і яе адносіны да Расеі, Польшчы і Літвы. Але напачатку сябры гуртка вырашылі прыняць удзел у працы Ўсебеларускага кангрэсу ў Менску. Ад гуртка вылучаліся на зьезд: пробашч Магілёўскага касцёла Лапошка (ад беларусаў-каталікоў) і настаўнік рэальнага вучылішча М.Кахановіч (ад беларусаў-праваслаўных).

Колькі слоў пра Міхала Кахановіча (1884-1934). Беларускі палітычны і грамадзкі дзеяч, да Першай сусветнай вайны выкладаў гісторыю ў гімназіях Вільні, зьяўляўся сапраўдным сябрам Паўночна-Заходняга аддзелу Расейскага Імпэратарскага геаграфічнага таварыства. У 1915 г. прыехаў у Магілёў, дзе працаваў у рэальным вучылішчы (зараз там знаходзіцца пэдагагічны каледж). Адзін з лідэраў беларускага руху ў Магілёве, старшыня Беларускага нацыянальнага камітэту. Пазней быў першым дырэктарам Віленскай беларускай гімназіі. У жніўні 1933 г. органамі ГПУ арыштаваны і 9 студзеня 1934 г. прыгавораны "тройкой" да растрэлу.

Лепшыя сілы беларускай інтэлігенцыі, не страціўшыя нацыянальнага пачуцця, пазней стварылі ў Магілёве Беларускі нацыянальны камітэт. Першым выпрабаваннем для новага грамадскага аб'яднання сталі выбары ў мясцовую думу. Трэба ўлічыць, што на той час большасць насельніцтва горада складалі жыды й ім было гарантавана 30 месцаў з 62-х. На астатнія, акрамя іншых грамадскіх аб'яднанняў, прэтэндавалі й вайсковыя арганізацыі. Ва ўпартай барацьбе БНК заваяваў шэсць мандатаў, што сведчыла аб ладнай падтрымцы ідэяў камітэту сярод мясцовага насельніцтва.

У канцы красавіка 1918 г. былі атрыманы весткі з Менску, што Беларуская рада абвесціла незалежнасць Беларусі. Магілёўцы сталі абгаворваць паміж сабой пытанне, якія спосабам найбольш урачыста адсвяткаваць у горадзе гэтую падзею. Вырашана было правесці ўрачысты сход.

І вось 12 ліпеня 1918 году ў вялікую залу суда (зараз там знаходзіцца абласны краязнаўчы музэй), а шостай гадзіне ўвечары сталі прыбываць прадстаўнікі ўсіх магілёўскіх установ: ад земства губэрнскага, павятовага, ад мясцовай думы, ад нацыянальных, прафэсійных, культурна-асветніцкіх і палітычных арганізацый. Усяго сабралася каля 400 прадстаўнікоў. На павестцы стаяў толькі адзін пункт – аб незалежнасці Беларусі. Пасля доўгіх дэбатаў пытанне было пастаўлена на галасаване й прайшло абсалютнай большасцю галасоў (супраць было 2, устрымалася 9). Такога рэзультату, нават сярод свядомых беларусаў-магілёўцаў, ніхто не чакаў. Гэта быў поўны трыюмф дзейнасці БНК, перамога ідэі беларускай незалежнасці. Магілёў – адзіны з буйных гарадоў краіны, хто рашуча падтрымаў акт 25 сакавіка! Існуе меркаванне, што менавіта за гэта савецкая ўлада пазней пераўтварыла Магілёў з губэрнскага цэнтру ў павятовы.

У 20-30-я гады ў Магілёве ўгодкі БНР, па вядомых звестках (і па зразумелых прычынах), не адзначаліся. У часы нямецкай акупацыі 1941-44 г.г. найбольшай нацыянальнай свядомасцю вызначылася адна з першых адміністрацый горада, утвораная захопнікамі. Але і яна не паспела адзначыць гэтую падзею, бо ў пачатку 1943 года большасць сябраў адміністрацыі на чале з бурмістрам былі казнены немцамі. Гэта адбылося яшчэ да таго, як у Менску ідэі БНР узялі на ўзбраенне тагачасныя лідэры беларускага руху ва ўмовах акупацыі...

У 70-80-х г.г. угодкі БНР святкаваліся свядомымі беларусамі нашага гораду ў вузкіх колах, на прыватных кватэрах за філіжанкай кавы. У 1990 г. некалькі сябраў культурна-асветніцкай суполкі беларусаў Магілёва "Машэка" прынялі ўдзел у святкаванні ўгодкаў БНР у Менску. А першае масавае, грамадскае святкаванне ўгодкаў Беларускай Народнай Рэспублікі адбылося 22 сакавіка 1991 года. У гэты дзень сябры суполкі "Машэка" наладзілі вечарыну ў памяшканні абласнога мастацкага музэя (тады яшчэ карціннай галерэі). Прысутнічала каля 70 асобаў. Выступіў гісторык Анатоль Сідарэвіч, спявачка Кася Камоцкая (абодва з Менску), магілёўскі бард Мікола Журо й паэт М.Укружанскі. Яшчэ больш урачыста й шматлюдна "Машэка" адзначыла Дзень Волі ў тым жа месцы на наступны год. Адбыўся вялікі канцэрт.

Апазыцыйныя партыі гораду наладзілі агульнагарадскі мітынг толькі да 75-х угодкаў – 20 сакавіка 1993 г., і з таго часу так ці йнакш адзначаюць гэтае свята.

А.КРАСНАСЛАБОДЦАЎ, гісторык

• *Магілёў. Акруговы суд. п. XX ст.*

Будні акупацыі

Што мы з вамі ведаем пра акупацыю? Ці можна гаварыць пра нашае грамадства, што яно – пад акупацыяй? Адны адкажуць: вядома, так! Іншыя наогул не зразумеюць, пра што размова... Рэдакцыя мяркуе, што пададзеныя ніжэй вытрымкі з артыкула гісторыка Алега Дзярновіча, супрацоўніка газэты "Наша Ніва", з № 7 гэтага выдання за 1994 год якраз цяпер будуць вельмі дарэчы для нашых сённяшніх чытачоў.

Тут усё пачынаецца з крыўды, якая шмат для нас значыць. Нас ахоплівае прага помсты, альбо мы робімся абыякавыя. Гэта падкорквае пачуцьці, і таму ад сябе мы не заўжды патрабуем тлумачэньняў: "Што канкрэтна здарылася?"

Статус акупацыі набываецца пасьля часовага захопу ўзброенымі сіламі адной дзяржавы тэрыторыі іншай дзяржавы (краіны). XX стагодзьдзе фіксуе такі факт: *захоп тэрыторыі БНР*. Стварэньне БНР – той юрыдычны факт, адносна якога ўсе іншыя падзеі другасныя. Абвяшчэньне БССР – усяго толькі канстатацыя рэжыму акупацыі. Наступныя падзеі – 1939 год, другая сусьветная вайна, – толькі развіцьцё дадзенага сюжэту.

Дзеля таго, каб юрыдычна спыніць акупацыйны рэжым і зафіксаваць гэта, трэба: 1. Каб улады Беларусі абвясьцілі факт заканчэньня акупацыі й прызналі легітымнасьць органаў БНР; 2. Каб урад БНР прызнаў факт заканчэньня акупацыі.

Пасьля гэтага адбываецца самароспуск ураду БНР у выгнаньні пры адначасовай перадачы ўсіх ягоных паўнамоцтваў ураду Рэспублікі Беларусі .... [...]

Рэжым, умовы і наступствы акупацыі вызначаны ў Гаагскіх (1899, 1907) і Жэнэўскіх (1949) канвэнцыях аб *Законах і звычаях вайны*. Жэнэўская канвэнцыя "Аб абароне цывільнага насельніцтва" дае нам, як ураджэнцам і жыхарам Беларусі, права захоўваць вернасьць сваёй дзяржаве. [...]

[...] Акупацыя – зьява часовая паводле вызначэньня, таму ўключаць акупаваныя тэрыторыі ў склад дзяржавы-акупанткі забараняецца.

[...] Пасьля таго, як выкананыя фармальнасьці спыненьня акупацыйнага рэжыму, узьнікае новае пытаньне – пра адказнасьць агрэсара. Расея парушае *Законы й звычаі вайны*. Грубае парушэньне – прымус служыць у войску агрэсара. Цалкам парушана яшчэ адно палажэньне – аб забароне зьнішчаць помнікі мастацтва й рэлігіі, а таксама гвалтам вывозіць іх на чужую тэрыторыю. [...]

[...] Мы мусім сачыць за лёгкай міжнароднага права й таксама разьмяжоўваць прадстаўнікоў грамадства акупаванай краіны. Калябарантамі будуць тыя, хто йдзе на актыўнае супрацоўніцтва з рэжымам, беручы ўдзел у карных акцыях, якія забараняюцца міжнародным правам. [...]

[...] Усе згаданыя міжнародныя канвэнцыі XX ст. (у сваю чаргу яны грунтуюцца на больш раньніх дакумэнтах) ратыфікаваныя СССР. У іх распрацоўцы фармальна брала ўдзел БССР. Значыць, усе дадзеныя канвэнцыі прызнаюцца акупацыйным рэжымам. Для нас вельмі важна й тое, што Жэнэўская канвэнцыя 1949 г. "Аб абароне цывільнага насельніцтва пад час вайны" дзейнічае ня толькі ў выпадках афіцыйнага аб'яўленьня вайны, але нават тады, калі адзін з варагуючых бакоў не прызнае стану вайны. Такім чынам – у Маскве могуць не прызнаваць факту акупацыі, пад якой мы жывем. Міжнароднае права ідзе яшчэ далей – акупацыяй прызнаецца захоп тэрыторыі, калі нават гэты захоп не сустрэў узброенага супраціву. Але ў выпадку з БНР рэальна зафіксаваныя факты ўзброенага супраціву беларускага войска.

Жэнэўскія канвэнцыі тычацца й войнаў так званага неміжнароднага характару – цывільных, нацыянальна-вызвольных... Гэта значыць, што факты супраціву беларусаў у сярэдзіне ды другой палове XX ст. таксама фіксуюць статус акупацыі.

Канфлікт працягваецца

17 сакавіка ў Магілёве адбылася прэс-канфэрэнцыя, якую правялі старшыня саюзу падаткаплацельшчыкаў і прадпрымальнікаў Ю.Падольскі і кіраўнікі мясцовага Свабоднага прафсаюза Беларускага С.Абадоўскі й Н.Нікіціна.

Тэмай прэс-канфэрэнцыі былі пазўныя вынікі лютаўскага супрацьстаяння магілёўскіх дробных прадпрымальнікаў і ўлады. Нягледзячы на некаторыя зрухі ў лепшы бок (праз захады губэрнатара й прэзыдэнта краіны), як зазначылі выступоўцы, "безобразия" з боку гарадской улады працягваюцца. Па-першае, гарвыканкам не даў аніякага адказу ўжо на тры афіцыйных лісты, у якіх прадпрымальнікі прасілі яго выкласці сваё стаўленне да сур'ёзных праблемаў, якія ўзніклі ў сфэры іхняй дзейнасці па віне таго ж гарвыканкама. Па-другое, арганізацыю Свабоднага прафсаюза ўжо тры месяцы запар гарадскія ўлады не рэгіструюць, прычым робяць гэта, парушаючы ўсе магчымыя законы, і міжнародныя, і свае. Што, безумоўна, перашкаджае бакам паразумецца.

Прысутныя даведаліся й аб тым, што ў пракуратуру ад імя Свабоднага прафсаюза пададзена скарга на забарону тав. Н.Аўдзеевай шэсця й мітынгу, што замаўляліся на 1 сакавіка. Свабодны прафсаюз лічыць, што забараняць гэтае мерапрыемства Н.Аўдзеева ня мела права, і просіць прыцягнуць яе да адпаведнай адказнасці за "превышение служебных полномочий".

Уласн. Інф.

ПІКЕТ У АБАРОНУ МОВЫ

У Магілёве 52.717 школьнікаў. На роднай мове навучаецца 243

У мінулую нядзелю каля ДК завода штучнага валакна адбыўся пікет у абарону беларускай мовы. Гэтая грамадская акцыя ўпарта забаранялася гарвыканкамам на працягу ледзь не паўгода. Аднак жа магілёўскія маладафронтаўцы праявілі характар і настойлівасць. Нарэшце ўлада вычарпала свае нібыта законныя падставы для адмоваў – і пікет дазволіла. Аднак выштурхнула яго практычна за горад, што, вядома, адбілася на масавасці і рэзанансе мерапрыемства.

Трэба адзначыць яшчэ некалькі "арганізацыйных" момантаў. Паназіраць за акцыяй да месца пікета "лично" прыбылі, не пашкадаваўшы нядзельнай раніцы, нам. старшыні гарвыканкама спадарыня Н.Аўдзеева са сваім памагатым "па сувязях з грамадскасцю" С. Шарснёвым. Дарэчы, ён спрабаваў аспрэчыць "заниженную" колькасць беларускамоўных вучняў (чытай у загалоўку рапартажу), не ведаючы таго, што гэтая лічба была ўзятая пікетоўшчыкамі з папярэдняй адмовы выканкама, якую гэты адказны супрацоўнік сам і візіраваў. Там гэтая цыфір падавалася як немалое дасягненне гарвыканкама ў нацыянальным выхаванні "подрастающего поколения".

Нечакана актыўна паводзілі сябе каля пікету выпадковыя бабулькі, якія, між іншым, звяртаючыся да пікетоўшчыкаў на добрай беларускай мове, настойліва называлі маладых хлапцоў з плакатамі "фашыстамі" і ўпарта не хацелі паверыць, што іх любімы прэзыдэнт нібыта сказаў знакамітыя абразлівыя словы пра родную мову. Гэтая ягоная цытата была на адным з плакатаў, а менавіта: "Люди, которые гаварят на беларускам языке, не могуць ничего делать, кроме как гаварыть на беларускам языке. Патаму што на беларускам языке нельзя выразить что-та бальшое. Беларуский язык – бедны язык."

І, нарэшце, упершыню па-за межамі цэнтра горада пікетоўшчыкаў здымаў "оперативный телеоператор". Раней ён адважваўся ўключаць сваю камэру толькі калі знаходзіўся ў коле міліцыянтаў або непадалёк ад міліцэйскіх апорных пунктаў і памяшканняў райаддзелаў.

Пікет супаў з Днём канстытуцыі. У гэткі дзень асабліва дарэчы была, хай сабе і не самая шматлюдная, дэманстрацыя ў абарону аднаго з самых першасных чалавечых і грамадзянскіх правоў – права на сваю мову.

Цікава, ці ёсць яшчэ ў свеце краіна, дзе ў абарону гэтага звышнатуральнага права патрыётам даводзіцца выстаўляць пікеты, дый яшчэ пад пільным вокам начальніцкіх назіральнікаў і міліцэйскага тэлеапэратара?!..

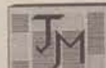
Дзяніс НОВІКАЎ,
карэспандэнт ТМ

Адказы на сьвяточны крыжаслоў, надрукаваны ў мінулым (4) нумары ТМ

[1]С	А	В	І	Ч	[5]Ф				[7]А	[9]С	Л	У	Ц	[11]К
Т					Р				Л	Т				А
А					А				Я	А				Ў
Н					Г				Х	Г				К
[3]К	Р	Ы	Ў	[3]Я	[7]М	А	Р	О	Н	[11]Н	І	Ц	К	А
Е				М	Э				О	А				
В				А	Н				В	Ц				
І				Н	Т				І	Ы				
[5]Ч	А	Ч	О	Т	Ы				Ч	Я				

Рэдактар Генадзь СУДНІК

Аналітычна-інфармацыйная газэта, заснаваная Магілёўскай гарадской асацыяцыяй "КОЛА СЯБРОЎ".

Зарэгістравана ў Дзяржкамітэце Рэспублікі Беларусь па друку за № 831.

Газэта выходзіць па пятніцах, пераважна на беларускай мове.

Кошт аднаго асобніка газэты ў гандлі праз сістэму Саюздруку — 3.000 рублёў. У свабодным продажы і ў грамадскіх распаўсюджвальнікаў — па дамоўленасці.

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
212030, г. Магілёў,
вул. Першамайская, 6-22.

ТЭЛЕФОНЫ:
31-04-15,
22-97-82

Газэта надрукавана афсетным спосабам у Магілёўскай абласной друкарні імя Я.Свярдлова. Замова 5. Наклад 1.100 асобнікаў.